

воде В. Артюха. Проанализированы признаки, свидетельствующие про адекватность переводов и средства трансформации языка первоисточника.

Ключевые слова: буквализм, компаративный оборот, метафора, стилевая структура, трансформация.

УДК 81'373.47:811.111

Ю. М. Великорода

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТРАНСФОРМОВАНИХ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ФЕНОМЕНІВ

У статті розглянуто особливості інтерпретації трансформованих прецедентних феноменів з теоретичних засад теорії релевантності. Проаналізовано інтерпретаційний ланцюжок висловлень із прецедентними феноменами через ад гок концепти до імпліцитних передумов та висновків.

Ключові слова: прецедентний феномен, теорія релевантності, імпліцитна передумова, ад гок концепт, імпліцитний висновок.

З часу введення терміна «прецедентний текст» Ю. Карауловим у 1987 році [2] текстова прецедентність ставала предметом аналізу численних лінгвістичних розвідок у різних дискурсах. Серед типів прецедентних феноменів особливе місце займають трансформовані прецедентні висловлювання (далі ПВ), які піддаються певним змінам, однак, незважаючи на ці зміни, оригінальне ПВ легко впізнається та відновлюється [1, с. 199-200]. З огляду на це важливим є з'ясування інтерпретаційного механізму, який задіюється реципієнтом для адекватної інтерпретації трансформованих прецедентних феноменів (далі ПФ) у висловленнях. У нашій розвідці для аналізу процесу інтерпретації трансформованих ПФ застосовуватимемо підхід теорії релевантності Д. Спербера та Д. Уілсон.

Метою статті є аналіз висловлень із трансформованими ПВ в американських друкованих медіа. Завданнями статті є визначення інтерпретаційного механізму реципієнта та з'ясування інференційного ланцюжка, задіяного при трактуванні таких ПФ.

Згідно з теорією релевантності людське мислення еволюціонувало в напрямі збільшення ефективності і зараз перебуває на такому етапі, коли увага та когнітивні ресурси схиляються до автоматичного спрямування до переробки інформації, яка видається на цей час релевантною [5, с. 29]. Теорія релевантності намагається пояснити, яким чином мовці беруть до уваги імпліцитні інференції, адже згідно з цією теорією мовці шукатимуть значення у будь-якій комунікативній ситуації, і лише знайшовши пояснення, яке задовольняє їх очікування релевантності, припинять інтерпретувати висловлення [3, с. 272]. Розуміння тексту відбувається наступним чином: ціллю є досягнення інтерпретації значення адресанта, яке задовольняє презумпцію оптимальної релевантності. Для цього адресат повинен збагатити декодоване значення речення на експліцитному рівні та доповнити його на імпліцитному

рівні [7, с. 409]. При формуванні загального значення висловлення адресату у випадку метафоричних чи інших небуквальних висловлювань доводиться вдаватися до розширення чи звуження концептів, які перебувають поза межами лінгвально закодованих денотацій. У таких випадках спостерігається формування ад хок концептів (*ad hoc concepts*), які активізуються у свідомості адресата та спрямовують його до релевантної інтерпретації [4, с. 91]. На думку Д. Уїлсон та Р. Карстон, в експліцитному змісті, який одержується із взаємного пристосовування з контекстом і когнітивними ефектами, як правило, відбувається не лише усування двозначностей та віднесеність до денотата, а й модифікація одного чи більше закодованих концептів [7, с. 410].

Для аналізу інференційних етапів, які відбуваються при інтерпретації повідомлень з трансформованими ПФ, скористаємось схемою аналізу, запропонованою Д. Спербером та Д. Уїлсон для аналізу метафори, гіперболи, іронії та інших стилістичних засобів [4; 6], у якій дослідники показують, як відбувається інтерпретація повідомлення аж до загальної інтерпретації висловлення, яка б задовольнила очікування релевантності адресата.

Вживання біблійних ПФ дозволяє авторам створити значну кількість імплікатур про об'єкт статті, оскільки навіть суттєво трансформовані ПВ біблійного походження залишають сильний зв'язок зі своїм джерелом, а отже і з оригінальним контекстом їх використання. Наприклад, у підзаголовку до статті «Creation Myths» про біологічні експерименти зі створення штучного життя використано біблійне ПВ «*In the beginning, Craig Venter 'created life' in a lab. Cue the eternal clash of science and ethics*» (Time, July 5, 2010). У цьому прикладі використані ПФ «in the beginning» та «created life» апелюють до прецедентного тексту Біблії, а саме книги Буття («In the beginning God created the heaven and the earth», Genesis 1:1), крім того сам прецедентний текст «Genesis» згадується у статті. Така форма підзаголовка дозволяє автору створити певні припущення про об'єкт статті ще до прочитання її (аналіз процесу інтерпретації наведено у таблиці 1):

Таблиця 1

(a) Автор статті написав: «In the beginning Craig Venter 'created life' in a lab»	Декодування висловлення автора
(b) Висловлення автора є оптимально релевантним для адресата	Очікування, що створюються визнанням висловлення автора як комунікативного акту
(c) Висловлення автора досягає релевантності тим, що стосується інтересів читача	Очікування, спричинене (b), оскільки читач зацікавився саме цією статтею як реакцією на нещодавню подію створення синтетичного ДНК
(d) Крейг Вентер 'створив життя' у лабораторії	Припущення, яке активізується текстом статті та вживанням слів «'created life'». Попередньо сприймається як імпліцитна передумова (1) висловлення автора
(e) <i>In the beginning</i> (через глибинний зміст, закріпленний за ПФ) є висловлюванням із Біблії, яке вживається у контексті створення світу	Припущення, яке активізується як використанням ПФ, так і фоновими знаннями адресата. Попередньо сприймається як імпліцитна передумова (2) висловлення автора

(f) 'created life' (через глибинний зміст, закріплений за ПВ) є чітко фіксованою дескрипцією прецедентної ситуації створення світу/життя Богом	Припущення, яке активізується вживанням чітко фіксованої дескрипції прецедентної ситуації та фоновими знаннями адресата. Попередньо сприймається як імпліцитна передумова (3) висловлення автора
(g) К.Вентер 'CREATED LIFE'* у лабораторії (де ад хок концепт 'CREATED LIFE'* є значенням, на яке вказує вживання слів «created» та «life», та які дозволяють імплікацію (h))	Опис розширеної інтерпретації експліцитного змісту висловлення, декодованого із (a), яке разом із (d) та (f) імплікуватимуть (h). Інтерпретація, що сприймається як експліцитне значення автора
(h) Крейг Вентер створив життя у лабораторії	Одержано з (d), (f) та (g), та задовольняє очікування релевантності у (b) та (c). Сприймається як перший однозначний імпліцитний висновок (1) висловлення
(i) Крейг Вентер займається речами, які може робити лише Бог, що є неетичним	Одержано з (e) та (f), та задовольняє очікування релевантності у (b) та (c). Сприймається як другий можливий імпліцитний висновок (2) висловлення
(j) Крейг Вентер займається речами, які може робити Бог, що свідчить про значні можливості сучасної науки	Одержано з (e) та (f), та задовольняє очікування релевантності у (b) та (c). Сприймається як другий можливий імпліцитний висновок (3) висловлення
(k) Крейг Вентер створив життя у лабораторії, що є суперечливим та значним науковим досягненням	Загальна інтерпретація висловлення автора (експліцитний зміст (g) та імплікатура (h) та конфліктуючі імплікатури (i) та (j)), яка спаде на думку адресатові для того, щоб задовольнити його очікування релевантності (b). Сприймається як значення адресанта

Як видно із аналізу, наміром автора було створити двозначність у інтерпретації підзаголовка. Адресати, залежно від своїх поглядів, обиратимуть серед двох можливих імпліцитних висновків (i) та (j) або ж братимуть їх обох до уваги, що призведе, на нашу думку, до преференційного прочитання висловлення та до висновку про конфлікт між етикою та наукою (на що автор експліцитно вказує у другому реченні підзаголовку). На нашу думку, така двозначність створюється авторами медіатекстів свідомо, і ПФ завдяки значній кількості закріплених за ними асоціацій та атрибутів можуть призвести до виникнення декількох імплікатур і є одним із засобів створення двозначності.

Назви статей через свою домінуючу позицію дозволяють авторам використовувати суттєво трансформовані ПВ, сподіваючись, що адресат їх трактуватиме як релевантні якщо не одразу, то після прочитання змісту статті через процес зворотної інференції. Для прикладу проаналізуємо назву статті про розкриття ФБР російських шпигунів у Вашингтоні у червні 2010 року:

Le Carré'd Away (Time, July 12, 2010)

У назві статті використано два ПФ: прецедентне ім'я відомого британського автора шпигунських романів «John le Carré» та прецедентне висловлювання тогочасного російського прем'єра Володимира Путіна «carried away», яке широко цитувалося в медіа як його реакція на арешти десяткох шпигунів («Your police got carried

away, putting people in jail»). Форма ПФ (співзвучність прізвища «Carrі» та дієслова «carry») дозволила автору з'єднати їх у назві статті. Для точнішого описання предмету статті автор у підзаголовку вводить тему: «*After a decade-long operation, the FBI rolls up a ring of singularly incompetent Russian secret agents. What on earth was Moscow thinking?*» (аналіз інтерпретаційного процесу наведено у таблиці 2)

Таблиця 2

(a) Автор статті написав: « <i>Le Carrı́'d Away</i> »	Декодування висловлення автора
(b) Висловлення автора є оптимально релевантним для адресата	Очікування, які створюються визнанням висловлення автора як комунікативного акту
(c) Висловлення автора досягає релевантності тим, що стосується інтересів читача	Очікування, спричинене (b), оскільки читач зацікавився саме цією статтею як реакцією на нещодавню подію, контекст підсилюється ілюстраціями на шпигунську тематику
(d) « <i>Le Carrı́'d Away</i> » стосується російських шпигунів, заарештованих у США	Припущення, яке активізується контекстом, текстом статті, підзаголовком та ілюстраціями, вміщеними під статтею, а також імпліцитними передумовами (e) та (f). Попередньо сприймається як імпліцитна передумова (1) висловлення автора
(e) « <i>Le Carrı́</i> » (через диференційні ознаки, закріплені за прецедентним іменем) є автором жанру шпигунських романів	Припущення, яке активізується як використанням прецедентного імені, так і фоновими знаннями адресата. Попередньо сприймається як імпліцитна передумова (2) висловлення автора
(f) « <i>carried away</i> » (через глибинний зміст, закріплений за прецедентним висловлюванням) є цитатою російського прем'єра, вжитою у контексті цієї події стосовно американської поліції	Припущення, яке активізується використанням трансформованого прецедентного висловлювання. Попередньо сприймається як імпліцитна передумова (3) висловлення автора
(g) Російські шпигуни були LE-CARRİ́'D-AWAY* (де ад хок концепт LE-CARRİ́'D-AWAY* є значенням, на яке вказують ПФ (e) та (f), та яке дозволяє імплікувати (h))	Опис розширеної інтерпретації експліцитного змісту висловлення, декодованого із (a), яке разом із (d), (e) та (f) імплікуватимуть (h). Інтерпретація, яка сприймається як експліцитне значення автора
(h) Російських шпигунів «занесло»	Одержано з (d), (e), (f) та (g) та задовольняє очікування релевантності у (b) та (c). Сприймається як імпліцитний висновок висловлення

Із цього прикладу видно, що процес інтерпретації, згідно з теорією релевантності, відбувається не послідовно, а миттєво, імпліцитні припущення викликають імпліцитні висновки взаємно, інтерпретація відбувається через процес спонтанних зворотних інференцій для досягнення адекватного розуміння експліцитного висловлення автора [6, с. 244-245], наприклад, припущення (d) викликається через припущення (e) та (f). Однією із причин такого вибору заголовку є створення комічного фону спілкування, експресивного ефекту задля привабливості уваги читача до статті

із незвичною назвою. На думку Д. Спербера та Д. Уілсон, у таких випадках доцільно говорити радше про «поетичний ефект», ніж комунікативний, і чим більшою є свобода інтерпретації, тим більш вірогідним є досягнення релевантності через гаму слабких імплікатур, тобто через поетичні ефекти [4, с. 102-103].

Таким чином використання ПФ потребує від адресата у процесі інтерпретації створення імпліцитних передумов на основі його фонового знання про ПФ, які дозволяють сформулювати імпліцитні висновки та загальну інтерпретацію висловлення автора. Використання ПФ може породжувати значну кількість слабких імплікатур, які беруть участь у процесі інтерпретації, та заохочує певну свободу інтерпретації, однак при цьому існує преференційне прочитання тексту, задумане автором. Згідно з теорією релевантності інтерпретація висловлень із трансформованими ПФ відбувається не послідовно, а миттєво (on-line), коли імпліцитні припущення викликають імпліцитні висновки взаємно, інтерпретація відбувається через процес спонтанних зворотних інференцій для досягнення адекватного розуміння висловлення. Перспективами подальших розвідок є дослідження інтерпретації нетрансформованих прецедентних висловлювань та прецедентних імен, а також аналіз когнітивних процесів інтерпретації ПФ з позиції теорії концептуальної інтеграції (блендингу) та зміщення фреймів (frame shifting) Ш. Коулсон.

Література

1. Гудков Д. Б. Прецедентные феномены в языковом сознании и межкультурной коммуникации : дисс. на соискание учен. степ. докт. филол. наук : 10.02.19 / Д. Б. Гудков. – М., 1999. – 400 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
3. Sperber D. Relevance : Communication and cognition / Dan Sperber, Deirdre Wilson. – Oxford : Blackwell, 1995. – 326 p.
4. Sperber D. A deflationary account of metaphor / Dan Sperber, Deirdre Wilson // The handbook of metaphor. – Cambridge : CPU, 2008. – P. 84-105.
5. Vega Moreno R. Creativity and convention : the pragmatics of everyday figurative speech / Rosa E. Vega Moreno. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. – 250 p.
6. Wilson D. Truthfulness and relevance / Deirdre Wilson, Dan Sperber // UCL working papers in linguistics. Volume 12. – London, 2000. – P. 215-254.
7. Wilson D. Metaphor, relevance and the 'emergent property' issue / Deirdre Wilson, Robyn Carston // Mind and language. Volume 21, Issue 3. – London : Blackwell, 2006. – P. 404-433.

Velykoroda Y. Interpretation of Transformed Precedent-Related Phenomena

The article deals with characteristics of precedent-related phenomena interpretation in relevance theoretic terms. The interpretative chain of utterances with precedent-related phenomena is analyzed through ad hoc concepts to implicit premises and conclusions.

Key words: precedent-related phenomenon, relevance theory, implicit premise, ad hoc concept, implicit conclusion.

Великорода Ю. М. Интерпретация трансформированных прецедентных феноменов

В статье рассматриваются особенности интерпретации трансформированных прецедентных феноменов из теоретических оснований теории релевантности. Анализируется интерпретационная цель высказываний с прецедентными феноменами через ад хок концепты к имплицитным предпосылкам и выводам.

Ключевые слова: прецедентный феномен, теория релевантности, имплицитная предпосылка, ад хок концепт, имплицитный вывод.

УДК 811.161.2'373,46

Н. О. Гимер

**РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

У статті проаналізовано поняття міжкультурної правової комунікації, охарактеризовано основні її принципи та особливості, що впливають на формування комунікативної компетенції працівників органів внутрішніх справ. Безпосереднє знання цих особливостей міжкультурної комунікації у спілкуванні допоможе уникнути багатьох непорозумінь, що породжуються при взаємодії представників органів внутрішніх справ із пересічними громадянами.

Ключові слова: комунікація, міжкультурна правова комунікація, правова комунікативна компетенція, принципи комунікації.

Необхідність у спілкуванні є однією з найважливіших соціальних потреб, яка з розвитком особистості розширюється й поглиблюється за формою та змістом. Мета розвідки – проаналізувати поняття міжкультурної комунікації та її вплив на формування комунікативної компетенції людини, зокрема працівників внутрішніх справ. Знання принципів та особливостей міжкультурної правової комунікації та безпосереднє застосування їх у спілкуванні з навколишніми допоможе уникнути багатьох непорозумінь, що породжуються при взаємодії представників влади з пересічними громадянами.

Проблема порозуміння (як і розуміння взагалі) у правовій міжкультурній парадигмі постає через призму проблем «інтерпретації та осмислення результатів духовної діяльності людей різних культур і різних епох, їхньої взаємодії і взаємозбагачення». Дослідники [7] кваліфікують «розуміння» як «категорію культури, що виражає цілісно-смыслову сторону людського буття, духовну спільність життя людей, історичний зв'язок поколінь і епох». «Розуміння» вчені трактують як «мудрість людського розуму», що походить із осмислення сутності людської культури, утверджує цілісність людського світосприйняття, що долає обмеженість тих чи інших форм пізнання. При цьому акцент дослідників робиться на єдності світосприйняття,